

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο θεσμός της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας θεσπίστηκε με την οδηγία 2014/41/ΕΕ κι ενσωματώθηκε στη χώρα μας με το ν. 4489/2017. Μετά το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, αποτελεί το δεύτερο καίριο «μέτρο εφαρμογής» της αμοιβαίας αναγνώρισης ποινικών αποφάσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» που κατατείνει στην αποτελεσματική συνεργασία των εθνικών δικαστικών αρχών στον τομέα της συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις.

Η ανάπτυξη της αποτελεσματικότητας του ανωτέρω θεσμού στην εσωτερική έννομη τάξη απασχολεί συστηματικά πλέον όχι μόνο τη θεωρία, αλλά και την πράξη, σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Οι επιμέρους κανόνες σχετικά με την έκδοση και την εκτέλεση της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας καθώς και τη δικαστική προστασία των θιγομένων προσώπων θέτουν σειρά ερμηνευτικών ζητημάτων για τον εφαρμοστή του δικαίου. Στη συνάφεια αυτή, η συστηματική προσέγγιση του εν λόγω θεσμού ενωσιακής δικαστικής συνεργασίας προϋποθέτει την κατανόηση του ευρύτερου δικαιοκού συστήματος μέσα στο οποίο εντάσσεται και αναπτύσσει τη λειτουργία του. Ειδικότερα, οι σχέσεις διάδρασης μεταξύ της ενωσιακής και της εσωτερικής δικαιοταξίας αναδεικνύονται ως βασικά γνωστικά εργαλεία για την ερμηνεία και την εφαρμογή του.

Μέχρι σήμερα, δεν έχει δημοσιευθεί ειδική μονογραφία σχετικά με την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας. Το κενό αυτό –τουλάχιστον στη χώρα μας– έρχεται να καλύψει η παρούσα μελέτη, η οποία αποτελεί επεξεργασμένη μορφή της διδακτορικής διατριβής του συγγραφέα. Υποβλήθηκε στο Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου κι έγινε ομόφωνα δεκτή με το βαθμό «άριστα». Κατά περιεχόμενο, χαρακτηρίζεται από την πρωτοτυπία του νέου, αλλά και την υπευθυνότητα του ώριμου επιστήμονα, με τον οποίο είχα ως επιβλέπουσα τη χαρά της γόνιμης ανταλλαγής σκέψεων και προβληματισμών.

Εν προκειμένω, ο συγγραφέας εκκινεί με την «αλλαγή παραδείγματος» της αποκαλούμενης «μικρής δικαστικής συνδρομής» που παρατηρείται κατά την εξελικτική διαμόρφωση του συστήματος «δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπό το πρίσμα της επιδιωκόμενης ανάπτυξης ενός διεθνικού χώρου ποινικής δικαιοσύνης, επικεντρώνει την προβληματική του αφενός στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων και αφετέρου στα θεμελιώδη δικαιώματα του καθ' ου η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας και τη δικαστική του προστασία. Αξιόλογη είναι εδώ η –συνοπτική, αλλά περιεκτική– επισκόπηση των οδηγιών που έχουν θεσπιστεί για τα δικονομικά δικαιώματα υπόπτων, κατηγορουμένων και καταζητουμένων.

Πρόλογος

Περαιτέρω, η από κοινού συστηματική προσέγγιση των επιμέρους ρυθμίσεων της οδηγίας 2014/41/ΕΕ και του εσωτερικού νόμου ενσωμάτωσης, ήτοι του ν. 4489/2017, παρέχει τη δυνατότητα μιας ολοκληρωμένης ανάλυσης του θεσμού.

Ειδικότερα, η ενδεδειγμένη αναφορά του συγγραφέα σε σχετικές αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και των εθνικών Δικαστηρίων, καθώς και σε συναφή νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), οι τεκμηριωμένες ερμηνευτικές παρατηρήσεις του, με εκτενή παράθεση βιβλιογραφίας, αλλά και οι δικές του θέσεις έχουν θεωρητικό και πρακτικό ενδιαφέρον για τον ερμηνευτή και εφαρμοστή του δικαίου. Στη συνάφεια αυτή, αξιοπρόσεκτες είναι οι αναπτύξεις και απόψεις του για κρίσιμα ζητήματα που ανακύπτουν κατά τα επιμέρους στάδια εκτέλεσης της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, όπως λ.χ. όσον αφορά την κατ' αρχήν εφαρμογή του κανόνα “*forum regit actum*”, την προβληματική της αποδεικτικής αξιοποίησης των συλλεγόμενων αποδεικτικών μέσων καθώς και τη διασφάλιση των ποινικοδικονομικών δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων προσώπων (υπόπτου, κατηγορουμένου και τρίτων μερών). Κατά τον συγγραφέα, ο εν τοις πράγμασι σεβασμός της ενωσιακής δημόσιας τάξης έχει καίρια σημασία για την επίτευξη της δέουσας ισορροπίας μεταξύ της –διά του θεσμού αυτού– αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας στο πλαίσιο μιας διεθνικά αναπτυσσόμενης ποινικής διαδικασίας αφενός και της τήρησης των εγγυήσεων δικαστικής προστασίας αφετέρου. Συναφώς διατυπώνει –καταληκτικά– την άποψη ότι «στον βαθμό που η Οδηγία και ο Ν. 4489/2017 εφαρμόζονται κατά τρόπο συμβατό προς την ενωσιακή δημόσια τάξη, είναι σαφής η προστιθέμενη αξία τους για την ανάπτυξη μιας δικαιοκρατικά οριοθετημένης δικαστικής συνεργασίας εντός του χώρου της Ένωσης».

Δεν θα ήταν νομίζω υπερβολή να παρατηρηθεί ότι η παρούσα μονογραφία μετέχει ουσιαδώς στον ευρύτερο επιστημονικό διάλογο που διεξάγεται για το παρόν και το μέλλον του αναπτυσσόμενου ενωσιακού ποινικού δικαίου.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020

Όλγα Τσόλκα

Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η ανά χείρας μελέτη υποβλήθηκε ως διδακτορική διατριβή στο Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου με θέμα «συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και δικαιώματα του ανθρώπου: η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας»* και εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2019 από την αρμόδια Εξεταστική Επιτροπή. Μόλις που χρειάζεται να επισημανθεί ότι ο γράφων φέρει, ασφαλώς, την αποκλειστική ευθύνη τυχόν αβλεπιών.

Το θέμα που η διατριβή πραγματεύεται δεν έχει απασχολήσει μέχρι στιγμής σε επίπεδο μονογραφίας την ελληνική θεωρία. Κατά την εκπόνησή της αξιοποίησα τη σχετική βιβλιογραφία και νομολογία – οι οποίες εμπλουτίζονται μέρα με τη μέρα και λήφθηκαν υπ’ όψιν στην παρούσα –επικαιροποιημένη και βελτιωμένη– μορφή της μέχρι τον Ιούλιο του 2020. Ευελπιστώ οι αναπτύξεις που ακολουθούν να χρησιμεύσουν στον εφαρμοστή του δικαίου, δεδομένων ιδίως των πρακτικών συνεπειών που η εφαρμογή του ερευνώμενου θεσμού ενωσιακής δικαστικής συνεργασίας αναμφισβήτητα μπορεί να επιφέρει σε βάρος του καθ’ ου.

Στο σημείο αυτό, θέλω να ευχαριστήσω ολόψυχα τη Δασκάλα και Doktormutter μου κ. Όλγα Τσόλκα, επίκ. Καθηγήτρια στο Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου, για τη διαχρονική –σε επιστημονικό αλλά και σε ανθρώπινο επίπεδο– υποστήριξή της. Η συμβολή της ήταν καθοριστική.

Ευχαριστίες οφείλω να εκφράσω και προς τα μέλη της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής κ. Ηλία Αναγνωστόπουλο, Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, και κ. Νέδα Κανελλοπούλου-Μαλούχου, αν. Καθηγήτρια στο Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου, για τη γόνιμη συνεργασία τους αναφορικά με κάθε ζήτημα απότομο της διατριβής. Για τις ουσιώδεις παρατηρήσεις τους ευχαριστώ και τα λοιπά μέλη της Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής, ήτοι τους κ. κ. Χάρη Ταγαρά και Μαρία Μενγκ-Παπαντώνη (Καθηγητή και αν. Καθηγήτρια, αντίστοιχα, στο προαναφερθέν Τμήμα), Νικόλαο Λίβο και Γεώργιο Τριανταφύλλου (επίκ. Καθηγητές της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου

---

* Η διατριβή υλοποιήθηκε με υποτροφία του Ι.Κ.Υ., η οποία χρηματοδοτήθηκε από την Πράξη «Πρόγραμμα χορήγησης υποτροφιών για μεταπτυχιακές σπουδές δεύτερου κύκλου σπουδών» από πόρους του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», 2014-2020, με τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ελληνικού Δημοσίου.

Προλογικό σημείωμα του συγγραφέα

Αθηνών). Στον κ. *Λίβο*, ειδικότερα, εκφράζω τις εγκάρδιες ευχαριστίες μου και για την εξόχως τιμητική επιστολή του αναφορικά με τη διατριβή, καθώς και για την ενθάρρυνσή του να συνεχίσω να γράφω.

Χρωστάω πολλά στον *Maître Κωνσταντίνο Κόκκινο* (European Legal Consultancy Switzerland), συνεργάτη και πρωτίστως φίλο, για την επί χρόνια πολύπλευρη στήριξή του. Σημειώνω ότι ο ίδιος είχε την καλοσύνη να καλύψει μέρος των εξόδων που απαιτούνταν για την παρούσα έκδοση.

Για τις πάντοτε γόνιμες συζητήσεις που έχουμε ευχαριστώ τους εκλεκτούς συναδέλφους *Θανάση Αρμάο*, *Κωνσταντίνα Γεωργοπούλου*, *Λάζαρο Γρηγοριάδη*, *Γιάννη Δημητρίου*, *Χρύσα Παπαδοπούλου*, *Νεφέλη Ρουπακιά*, *Ελευθερία Τομπατζόγλου* και *Βίκυ Τρικάλη*. Μου είναι πολύτιμη η φιλία τους αλλά και η γενικότερα θετική διάθεσή τους.

Τελείως πρόσφατα έφυγε από κοντά μας ο *Τάσος Σεντής*, παλιός συμφοιτητής και καλός φίλος. Ο *Τάσος* με κατεύθυνε –μεταξύ άλλων– σε σχέση με προβληματισμούς μου για ζητήματα συνταγματικού δικαίου. Η θύμησή του θα με συνοδεύει πάντα.

Κλείνοντας, ευχαριστώ θερμά τον κ. *Θωμά Σάμιο*, Λέκτορα της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θράκης, και γενικότερα την εξαιρετική ομάδα του Οίκου «Π.Ν. Σάκουλας» για την άριστη συνεργασία που ως αποτέλεσμα είχε την επιμελημένη αυτή έκδοση. Ευχαριστίες οφείλω και στους Καθηγητές της ανωτέρω Νομικής Σχολής κ. *Αριστοτέλη Χαραλαμπίκη* και κ. *Στέφανο Παύλου* για την τιμή που μου έκαναν να συμπεριλάβουν τη μελέτη στη σειρά «Ποινικές Μελέτες – Τομέας Ποινικών & Εγκληματολογικών Επιστημών Δ.Π.Θ.», η οποία εκδίδεται υπό τη διεύθυνσή τους.

Ιλίσια, Σεπτέμβριος 2020

Δ.Α.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. Αντικείμενο

Τα τελευταία χρόνια, η «συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις» μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει αποκτήσει ιδιαίτερη δυναμική, το δε εντεύθεν παραγόμενο δίκαιο εντάσσεται στο λεγόμενο «ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο»¹. Το γεγονός αυτό οφείλεται πρωτίστως στην εξέλιξη που έχει σημειωθεί στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης στο πλαίσιο της ΕΕ – ιδίως μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας. Οι θεσμικές και κανονιστικές ρυθμίσεις της εν λόγω συνεργασίας συνάπτονται με την ανάπτυξη της Ένωσης ως «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης». Ως κείμενο δίδυμο συγκρότησης του «χώρου» αυτού αναδεικνύεται αφενός η κατοχύρωση της αμοιβαίας αναγνώρισης ως θεμελιώδους αρχής και αφετέρου η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης.

Το ανωτέρω δίπολο, σε συνδυασμό με την επιδίωξη της «ασφάλειας» εντός του χώρου της Ένωσης, καθώς και οι εντεύθεν προκύπτουσες μεταλλαγές της ενωσιακής «δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις», βρίσκονται στο επίκεντρο μιας ευρείας συζήτησης στη θεωρία και την πράξη. Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η προσέγγιση βασικών σημείων της σχετικής προβληματικής με παράδειγμα την Οδηγία 2014/41/ΕΕ «περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις»², διότι η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας (ΕΕΕ) συνιστά ένα ρηξικέλευθο και μοναδικό νομικό εργαλείο σε παγκόσμια κλίμακα. Σημειώνω εδώ ότι η Επιτροπή συμπεριλαμβάνει την ΕΕΕ στο «πλαίσιο της ασφάλειας» (“security framework”), θεωρώντας ότι η εφαρμογή της Οδηγίας θα προσθέσει άλλο ένα ουσιαστικό εργαλείο στη «δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις»³.

Ειδικότερα, σε ενωσιακό επίπεδο το «παραδοσιακό» νομικό πλαίσιο της διεθνούς δικαστικής συνδρομής στην ποινική απόδειξη μεταβλήθηκε ριζικά με τη θέσπιση της προαναφερθείσας Οδηγίας 2014/41/ΕΕ. Τη θέση της λεγόμενης «μικρής δικαστικής συν-

---

1. Για την έννοια του «ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου» βλ. αντί πολλών Α. *Klip*, *European criminal law: an integrative approach*, εκδ. Intersentia, Cambridge-Antwerp-Portland 2016³, 1 επ.: Β. *Hecker*, *The development of individual rights protection in European criminal law after the Lisbon Treaty*, σε: S. *Ruggeri* (επιμ.), *Human rights in European criminal law: new developments in European legislation and case law after the Lisbon Treaty*, εκδ. Springer, Cham-Heidelberg-New York-Dordrecht-London 2015, 2. Ακριβέστερο είναι να γίνεται εν προκειμένω λόγος για «ενωσιακό ποινικό δίκαιο» (“EU criminal law”), καθώς στο ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο μπορούν να υπαχθούν και διάφορες άλλες σχετικές –θεσμικές και κανονιστικές– ρυθμίσεις, όπως αυτές του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2. ΕΕ L 130/1.5.2014, 1 επ.

3. Βλ. *Commission*, *The European Agenda on Security*, COM(2015) 185 final, Στρασβούργο 28.4.2015, σελ. 10 (προσβάσιμο σε https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/basic-documents/docs/eu_agenda_on_security_en.pdf [τελευταία προσέλαση του διαδικτυακού τόπου, καθώς και όλων όσοι αναφέρονται παρακάτω: 31.8.2020]).

δρομής» σε ποινικές υποθέσεις, της οποίας κύριο χαρακτηριστικό ήταν ο διακρατικός χαρακτήρας, πήρε μια καθ' όλα καινούργια μορφή ενωσιακής «δικαστικής συνεργασίας». Συγκεκριμένα, τα μέχρι τότε υφιστάμενα μέσα συνεργασίας των κρατών-μελών στον εν λόγω τομέα αντικαταστάθηκαν σχεδόν εξ ολοκλήρου από την εν λόγω Οδηγία, οι κανόνες της οποίας βασίζονται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Τα αποδεικτικά μέσα, που αποκτώνται μέσω της εκτέλεσης της ΕΕΕ, διαβιβάζονται στις αρμόδιες αρχές των κρατών-μελών ασυγκρίτως απλούστερα και ταχύτερα. Συγχρόνως, υπό το πρίσμα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθ' ου δοκιμάζεται το τεκμήριο της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, που δικαιολογεί ή/και θεμελιώνει την αμοιβαία αναγνώριση των εντολών έρευνας για συλλογή αποδείξεων εντός του χώρου της Ένωσης.

Η παρούσα μελέτη έχει, λοιπόν, ως βασικό αντικείμενο τη συστηματική προσέγγιση και ερμηνεία της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, καθώς και του Ν. 4489/2017, με τον οποίο αυτή ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη, ως μερικότερα τμήματα του –ολοένα και ταχύτερα– αναπτυσσόμενου ενωσιακού μηχανισμού καταπολέμησης του εγκλήματος εντός του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» της ΕΕ. Στο πλαίσιο δε της οικείας «συνεργασίας» των εθνικών δικαστικών αρχών, καίριο ζητούμενο είναι η διασφάλιση της νομικής θέσης του καθ' ου και η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του.

B. Δομή και μεθοδολογικές επισημάνσεις

Η μεταξύ των κρατών-μελών «συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις» δεν αναπτύχθηκε σε νομικό κενό: Για τον λόγο αυτό, και ιδίως για να αναδειχθούν οι κρίσιμες μεταλλαγές της εντός του χώρου της ΕΕ, το *πρώτο μέρος* της μελέτης αφιερώνεται στην ανάπτυξη της «συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις» στην Ένωση και στην υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ειδικότερα, στο *πρώτο κεφάλαιο* απαντούν κατ' αρχάς βασικές διευκρινίσεις ως προς την έννοια και το ρυθμιστικό πεδίο της «διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις», καθώς και ως προς τους κανόνες και τις αρχές που τη διέπουν. Στις τελευταίες περιλαμβάνονται τα θεμελιώδη δικαιώματα του καθ' ου, τα οποία κατοχυρώνονται στα συντάγματα των κρατών-μελών και στην ΕΣΔΑ. Επίσης, προσεγγίζεται το κανονιστικό πλαίσιο που καθορίζει εδώ και δεκαετίες τις σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα της μικρής δικαστικής συνδρομής. Περαιτέρω, για την κατανόηση του ευρύτερου πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η Οδηγία για την ΕΕΕ, κρίθηκε σκόπιμη η επισκόπηση της εξέλιξης της ενωσιακής «δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις» από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ μέχρι και τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η παρουσίαση αυτή πραγματοποιείται στο *δεύτερο κεφάλαιο*. Ιδιαίτερης ενασχόλησης τυγχάνει εδώ μια βασική μεταλλαγή της «συνεργασίας», ήτοι η καθιέρωση της προαναφερθείσας αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης. Καθώς ο μηχανισμός της Οδηγίας βασίζεται επ' αυτής, τίθεται εκ νέου –μετά το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (ΕΕΣ), που αποτελούσε το «πρώτο μέτρο εφαρμογής» της εν λόγω αρχής– το ζήτημα της προστασίας των δικαιωμάτων του καθ' ου. Έτσι, γίνεται μια –κατ' ανάγκη συνοπτική– αναφορά στην έννοια, τη λειτουργία, καθώς και στα σχετικά ζητήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή της

αρχής. Ξεχωριστά, στο *τρίτο κεφάλαιο* παρατίθεται το ενωσιακό κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η (πάντως συνεχής) δικαιοική εξέλιξη στο πεδίο αυτό έχει καίρια σημασία για την απόλαυση των δικαιωμάτων εντός ενός «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» και επιδρά καθοριστικά στη νομική θέση του καθ' ου η ΕΕΕ. Όθεν, η παρουσίασή του κρίνεται εν προκειμένω απαραίτητη.

Στη συνέχεια, στο *δεύτερο μέρος* εξετάζεται η μικρή δικαστική συνδρομή ως ρυθμιστικό αντικείμενο της ενωσιακής «συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις», ώστε να διακριβωθούν οι μεταβολές που συνεπάγεται η εφαρμογή της ΕΕΕ. Προς τούτο προσεγγίζεται γενικά, μεταξύ άλλων υπό την έποψη των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων μερών, το σχετικό συμβατικό δίκαιο (*Κεφάλαιο Πρώτο*), καθώς και οι σχετικές ενωσιακές πράξεις που βασίζονται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης (*Κεφάλαιο Δεύτερο*). Περαιτέρω, παρατίθενται οι λόγοι που επέβαλαν την εξέλιξη της σχετικής «δικαστικής συνεργασίας» και οι διεργασίες που είχαν ως αποτέλεσμα την έκδοση της Οδηγίας για την ΕΕΕ (*Κεφάλαιο Τρίτο*).

Στο *τρίτο μέρος*, που φέρει τον τίτλο «η Οδηγία 2014/41/ΕΕ για την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας και η ενσωμάτωσή της στην ελληνική έννομη τάξη», απαντά η ερμηνευτική προσέγγιση αυτής καθεαυτήν της ΕΕΕ, ως μέσου συνεργασίας, με βάση τις ρυθμίσεις της Οδηγίας και του εσωτερικού νόμου ενσωμάτωσης, ήτοι του Ν. 4489/2017. Σχετικώς, διερευνώνται τα ζητήματα που ανακύπτουν αναφορικά με την έκδοση, την αναγνώριση και την εκτέλεση της ΕΕΕ, λαμβανομένης επίσης υπ' όψιν τόσο της νομολογίας του ΔΕΕ και των εθνικών δικαστηρίων, όσο και της συναφούς νομολογίας του ΕΔΔΑ. Ειδικότερα, στο μέρος αυτό εξετάζονται σε επιμέρους κεφάλαια: α) η νομική βάση, οι στόχοι και η παρ' ημίν ενσωμάτωση της Οδηγίας· β) τα γενικά χαρακτηριστικά της ΕΕΕ· γ) η διαδικασία έκδοσης της ΕΕΕ· δ) οι διαδικασίες αναγνώρισης και εκτέλεσης της ΕΕΕ· ε) οι λόγοι μη αναγνώρισης ή μη εκτέλεσης της ΕΕΕ (στους οποίους συμπεριλαμβάνεται και η αποκαλούμενη «επιφύλαξη της ενωσιακής δημόσιας τάξης»)· στ) τα «ορισμένα διερευνητικά μέτρα» και η παρακολούθηση των τηλεπικοινωνιών ως αντικείμενα της ΕΕΕ· και ζ) τα ποινικοδικονομικά δικαιώματα των ενδιαφερομένων προσώπων.

Εν προκειμένω, για λόγους συστηματικής συνοχής, επιλέγεται η από κοινού εξέταση των ρυθμίσεων της Οδηγίας και του Ν. 4489/2017. Από τη μία πλευρά, η ανάπτυξη της αποτελεσματικότητας της Οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη εξαρτάται άμεσα από τις ρυθμίσεις και την εφαρμογή του Νόμου ενσωμάτωσής της, από την άλλη δε πλευρά η βάση του μηχανισμού προδικαστικής παραπομπής νομολογία του ΔΕΕ επί της ερμηνείας της Οδηγίας έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για τους εφαρμοστές του εσωτερικού Νόμου. Άλλωστε, κατά την οπτική που ακολουθείται στην παρούσα εργασία, το ενωσιακό και το εσωτερικό σύστημα συνδέονται στενά μεταξύ τους, αλληλοσυμπληρώνονται και συναποτελούν, τρόπον τινά, ενιαίο σύστημα. Υπ' αυτό το πρίσμα, ο εθνικός εφαρμοστής του δικαίου ερμηνεύει και εφαρμόζει, πέρα από εθνικό, και ενωσιακό δίκαιο. Κατά τούτο, ο Ν. 4489/2017 δεν μπορεί να ερμηνεύεται με μια «κλειστή» ερμηνευτική μέθοδο, βάσει της εκάστοτε εσωτερικής διάταξης και μόνον. Αντίθετα, πρέπει να εξετάζεται η ενωσιακή διάσταση στη νοηματοδότηση του

Εισαγωγή

ερμηνευόμενου κανόνα, λαμβανομένου υπ' όψιν του ευρύτερου ενωσιακού δικαιοκούς συστήματος εντός του οποίου αναπτύσσει τη λειτουργία του ο επίμαχος θεσμός⁴.

Αναμφισβήτητα, στις ευρείες δυνατότητες συνεργασίας που επιτυγχάνονται διά της ΕΕΕ τα θεμελιώδη δικαιώματα του καθ' ου λειτουργούν ως «αντίβαρο». Ζητούμενο λοιπόν είναι να διαφανεί, μέσω της εξέτασης της Οδηγίας και του Ν. 4489/2017, η λειτουργία αυτών και η συμβατότητά τους με την ενωσιακή δημόσια τάξη, ήτοι κατά πόσο με την εφαρμογή τους τηρούνται τα κατοχυρωμένα στον ΧΘΔΕΕ θεμελιώδη δικαιώματα του ενδιαφερομένου προσώπου (κατηγορουμένου, υπόπτου ή τρίτου μέρους). Προς τούτο λαμβάνονται υπ' όψιν τα αντίστοιχα προς αυτά δικαιώματα που διασφαλίζονται στην ΕΣΔΑ⁵, πρωτίστως λόγω της επιταγής του άρθρου 52 § 3 του Χάρτη, αλλά και της σχετικής διάταξης του άρθρου 6 § 3 ΣΕΕ. Κατ' αντιστοιχία παρατίθεται η σχετική νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ.

Όπως προαναφέρθηκε, στο πλαίσιο της ενωσιακής «δικαστικής συνεργασίας» η μικρή δικαστική συνδρομή αντικαταστάθηκε, ως επί το πλείστον, από τον θεσμό της ΕΕΕ. Αντίστοιχα, είχε προηγηθεί το έτος 2002 –σε ενωσιακό επίπεδο– η αντικατάσταση του θεσμού της έκδοσης από τον θεσμό του ΕΕΣ. Είναι εμφανές ότι ο Ενωσιακός νομοθέτης βασίστηκε, κατά τη θέσπιση των κανόνων της Οδηγίας για την ΕΕΕ, στο σύστημα του ΕΕΣ και στην εμπειρία από την –επί χρόνια– πρακτική εφαρμογή του. Για τον λόγο αυτό, σε πολλές περιπτώσεις παρατίθενται κατωτέρω ρυθμίσεις της οικείας Απόφασης-Πλαίσιο, σχετική θεωρία, καθώς και σχετική με το ΕΕΣ νομολογία του ΔΕΕ και εθνικών δικαστηρίων. Ιδίως η νομολογία αυτή του ΔΕΕ αναμένεται να ακολουθηθεί, σε μεγάλο βαθμό, αντίστοιχα για την ερμηνεία της παρούσας Οδηγίας.

Επιλογικά διατυπώνονται –εν είδει συμπεράσματος– διάφορες ίδιες θέσεις αναφορικά με την ΕΕΕ, ως θεσμού που αποσκοπεί στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας. Στη συνάφεια αυτή, απαντάται καταληκτικά και το ερώτημα, αν και κατά πόσον επαρκούν τα δικαιώματα του καθ' ου, που προβλέπονται στην Οδηγία και στον Ν. 4489/2017, για τη διασφάλιση της νομικής του θέσης και της δικαστικής του προστασίας.

Σημειώνουμε στο σημείο αυτό ότι, εφόσον δεν αναφέρεται διαφορετικά σε σχετική υποσημείωση, η απόδοση στην Ελληνική των χωρίων ξενόγλωσσων (συντεταγμένων στην Αγγλική ή τη Γαλλική) έργων έχει γίνει από τον γράφοντα. Το ίδιο ισχύει και ως προς την απόδοση σκέψεων αποφάσεων του ΕΔΔΑ, χωρίων νομοθετημάτων τρίτων κρατών, ενωσιακών κειμένων ή κειμένων του Συμβουλίου της Ευρώπης, για τα οποία δεν υπάρχει επίσημη απόδοση στην ελληνική γλώσσα.

---

4. Έτσι, αναφορικά με τον Ν. 3251/2004 για το ΕΕΣ, η *Ο. Τσόλκα*, Ζητήματα εφαρμογής του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης υπό το πρίσμα της δικαστικής προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων, Εισήγηση στο σεμινάριο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών με θέμα «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Σύμβαση δικαστικής συνδρομής», Θεσσαλονίκη 3-4.11.2011 [αδημοσίευτη].

5. Σημειώνεται ότι οι αντίστοιχοι του ΧΘΔΕΕ διατάξεις της ΕΣΔΑ προκύπτουν από τις Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ΕΕ C 303/02/14.12.2007, 17 επ., οι οποίες «λαμβάνονται δεόντως υπόψη» κατ' άρθρα 6 § 1 εδ. γ' ΣΕΕ, 52 § 7 ΧΘΔΕΕ και σύμφωνα με το προοίμιο του Χάρτη. Στην παρούσα μελέτη, επιλέχθηκε να αναφέρονται κατά κανόνα από κοινού με τις διατάξεις του Χάρτη οι αντίστοιχες τους της ΕΣΔΑ, λόγω της καίριας σημασίας τους για την ερμηνεία των πρώτων.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ανάπτυξη της «συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις» στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η παραδοσιακή σύλληψη της «διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις» στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και η συμβολή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην εξελικτική διαμόρφωσή της

A. Εισαγωγικές διευκρινίσεις ως προς την έννοια και το ρυθμιστικό πεδίο της «διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις»

Ως «διεθνής συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις» (“international cooperation in criminal matters”, «coopération internationale en matière pénale») νοείται κάθε μορφή συνεργασίας μεταξύ των κρατών στο πεδίο του ποινικού δικαίου⁶. Η συνεργασία αυτή διέπεται από συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο, το οποίο καθορίζεται μονομερώς στις εθνικές νομοθεσίες⁷ ή διαμορφώνεται συμβατικά μεταξύ των κρατών⁸: Πρόκειται για το δίκαιο της «διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις»⁹.

Ως προς τα συστατικά στοιχεία του εν λόγω δικαίου σημειώνονται τα εξής: Η «συνεργασία» μεταξύ των κρατών από τη φύση της έχει διακρατικό χαρακτήρα (πρό-

---

6. Βλ. *L. Moreillon* (επιμ.), *Entraide internationale en matière pénale*, εκδ. Helbing & Lichtenhahn, Βασιλεία-Γενεύη-Μόναχο 2004, 7.

7. Βλ. ενδεικτ. άρθρ. 436 επ. ΚΠΔ, καθώς και τον –ιδιαίτερα αναλυτικό– ελβετικό ομοσπονδιακό νόμο της 20.3.1981 «για τη διεθνή συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις» [«Loi fédérale sur l’entraide internationale en matière pénale» (EIMP)], προσβάσιμο σε <http://www.admin.ch/orc/fr/classified-compilation/19810037/index.html>.

8. Η «συνεργασία» αυτή, ιδίως παλαιότερα, επιτυγχανόταν με διμερείς συμβάσεις. Βλ. ενδεικτ. ήδη την από 5/17.11.1877 Σύμβαση περί αμοιβαίας εκδόσεως εγκληματιών μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας [N. ΧΙΒ’/1878].

9. Πρβλ. *Χ. Μυλωνόπουλο*, *Διεθνές ποινικό δίκαιο*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1993², 45, όπου γίνεται λόγος για «δίκαιο της δικαστικής αρωγής σε ποινικές υποθέσεις».

κειται για “interstate cooperation”) και αφορά σε ποινικές υποθέσεις. Η συνεργασία αυτή είναι είτε δικαστική είτε διοικητική. Στην πρώτη περίπτωση, οι υποβοηθούμενες από το ένα κράτος διαδικασίες του άλλου κράτους λαμβάνουν χώρα, κατά κανόνα, από δικαστικές αρχές. Οι ποινικές αυτές διαδικασίες μπορεί, μεταξύ άλλων, να αφορούν στην ποινική δίωξη των εγκλημάτων, σε αυτή καθεαυτήν τη διενέργεια της ποινικής δίκης στο ακροατήριο μέχρι την έκδοση αμετάκλητης απόφασης, καθώς και στην εκτέλεση τυχόν επιβληθείσας ποινής.

Στη δεύτερη περίπτωση, η «συνεργασία» στο ποινικό πεδίο λαμβάνει χώρα μεταξύ διοικητικών αρχών (λ.χ. αστυνομικών, φορολογικών ή τελωνειακών αρχών) και αφορά στο ερευνητικό («προ-ποινικό») στάδιο. Στη διοικητική συνεργασία οι δυνατότητες των αρμόδιων αρχών για την παροχή αρωγής αφορούν σε στάδια συνήθως χρονικά πρότερα της ποινικής δίκης¹⁰. Μάλιστα, οι αρμοδιότητές τους συνήθως είναι περιορισμένες, με δεδομένο ότι οι διοικητικές αρχές παρέχουν σαφώς λιγότερα εγγύα δικαιοσύνης κατά την εκτέλεση του έργου τους συγκριτικά με τις δικαστικές αρχές και έτσι επιφυλάσσονται σ’ αυτές –σε σχέση με τις προαναφερθείσες αρχές– αρμοδιότητες με μειωμένες δυνατότητες παρεμβατικότητας και –ως εκ τούτου– περυστολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η «διεθνής δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις» (“international judicial cooperation in criminal matters”, «coopération judiciaire internationale en matière pénale») υπό στενή έννοια –που συνιστά την παραδοσιακή μορφή της– αφορά στη σύμπραξη των κρατών στο πλαίσιο διεξαγωγής μιας εσωτερικής ποινικής διαδικασίας¹¹. Υπ’ αυτή την έννοια, αναφέρεται και ως «διεθνής [αμοιβαία] δικαστική συνδρομή/αρωγή σε ποινικές υποθέσεις»¹² (“international [mutual] legal assistance in criminal matters”, «entraide judiciaire [internationale] en matière pénale»).

Στη θεωρία υποστηρίζεται κυρίως ότι η διεθνής δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, καθώς αφορά στις σχέσεις μεταξύ κρατών, υπάγεται στο δημόσιο διεθνές δίκαιο και είναι διοικητικής φύσης – έστω και αν ως επιμέρους δικαιοκός κλάδος προσφεύγει σε αρχές του ποινικού δικαίου και υλοποιείται από ποινικοδικωτικές αρχές¹³.

10. Βλ. ενδεικτ. από 15.3.1978 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την απόκτηση στο εξωτερικό πληροφοριών και αποδεικτικών μέσων σε διοικητικές υποθέσεις (“European Convention on the obtaining abroad of information and evidence in administrative matters”), η οποία έχει κυρωθεί από έξι μόλις κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης (στα οποία δεν συμπεριλαμβάνεται η Ελλάδα). Η Σύμβαση αυτή ρητά (άρθρ. 1 § 2) δεν αφορά σε φορολογικές και ποινικές υποθέσεις. Πρβλ. από 25.1.1988 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ περί αμοιβαίας διοικητικής συνδρομής σε φορολογικές υποθέσεις [N. 4153/2013], η οποία δεν αφορά σε ποινικές υποθέσεις, ωστόσο τα μέτρα που ενδείκνυνται στο πλαίσιο αυτής μπορεί να έχουν ληφθεί και από δικαστικές αρχές (κατ’ άρθρο 1 § 1).

11. Βλ. Γ. Τριανταφύλλου, Διεθνής δικαστική συνδρομή στην ποινική απόδειξη, εκδ. Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2009, 15.

12. Βλ. Ό. Τσόλκα, Διεθνής και ενωσιακή συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο / Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, [Αθήνα 2019], 6 (προσβάσιμο σε <https://deps.panteion.gr/images/eksetaste-simiosoes-diethsin-poinik-ipoth-2-4-19.pdf>).

13. Βλ. ενδεικτ. R. Zimmermann, La coopération judiciaire internationale en matière pénale,